

УДК 81'367.332.2=112.2(054)(051)

Н.М. Рудницька – викладач кафедри німецької мови
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Одночленні номінативні речення у німецьких газетних і журнальних текстах

*Роботу виконано на кафедрі німецької мови
Житомирського державного університету
імені Івана Франка*

У статті зроблено спробу дослідити одночленне номінативне речення як окремий лексико-граматичний тип, визначити функції номінативного речення у німецьких газетних і журнальних текстах.

Ключові слова: номінативне речення, одночленне речення, комунікативні мінімальні єдності.

Рудницкая Н.Н. Одночленные номинативные предложения в немецких газетных и журнальных текстах. В статье сделана попытка изучить одночленное номинативное предложение как отдельный лексико-грамматический тип, определить функции номинативного предложения в немецких газетных и журнальных текстах.

Ключевые слова: номинативное предложение, одночленное предложение, коммуникативные минимальные единства.

Rudnitska N.N. Nominal sentences in modern German journalistic textes.

The article makes an attempt to research nominal sentences as a separate lexico-grammatical type, to design the functions of a nominal sentence in modern German journalistic textes.

Key words: nominal sentence, one member sentence, minimum communicative unity.

Номінативне речення розглядається як односкладне речення, яке виражене іменником у називному відмінку і яке вказує на існування предмету, дії, стану.

На кожному етапі розвитку лінгвістики номінативні речення розглядалися з певної точки зору. На початку XX ст. вчені займалися дослідженням односкладовості структур і проблемами номінативного речення як особливого типу речень. Останнім часом коло питань, які досліджуються, розширилось. Про це свідчать роботи на матеріалі російської, англійської і німецької мов.

У працях російських германістів і деяких німецьких авторів номінативне речення розглядається у зв'язку з проблемами односкладних речень (Н. Brinkmann, J. Erben, Н. Glinz, В. Адмоні), його стилістичних можливостей (L. Reiners, E. Riesel, E. Schendels, W. Schneider) [1, 66].

У наукових розвідках, які присвячені дослідженню номінативного речення у німецькій мові, зацікавленість лінгвістів викликає його структура у відриві від текстового оточення (Л. Корабльова), та його граматичні й стилістичні характеристики (Г. Каган, І. Авалішвілі, М. Коренєва) [2, 13].

Підручники з граматики німецької мови розглядають такі речення лише частково. Поруч із граматиками, які експліцитно чи емпліцитно обмежуються на реченні з дієсловом, існують інші, які розглядають речення без дієслова у окремих розділах (Н. Glinz). Згадуються також одно- та двохчленні речення, які поділяються на речення з дієсловом і без нього.

У граматиці німецької мови розрізняються речення, які базуються на дієслові, та комунікативні мінімальні єдності (*kommunikative Minimaleinheiten*), для яких цей критерій недійсний. Класифікація комунікативних мінімальних єдностей відбувається за прагматичними критеріями, причому увага насамперед присвячується комунікативним мінімальним єдностям. Чи йдеться тут про еліпсиси? Чи можна прирівняти відсутність дієслова та еліптичність? Поняття еліпсису розглядається у науковій літературі з різних точок зору.

Одно- та двохчленні бездієслівні мовні єдності і речення аналізуються з синтаксичних та семантичних точок зору. Оскільки поняття еліпсису стосується вербальної і номінальної сфери, формальний критерій відсутності дієслова є каталізатором основних питань, зокрема питань орфографії та її традиційних категорій, цілісності контексту, визначення меж або контактів між розмовним і

письмовим мовленням, моделювання зв'язків між мовцем/автором і слухачем/читачем [3, 18].

Актуальність дослідження обумовлена рішенням ряду теоретичних проблем лінгвістики тексту, які пов'язані з вивченням синтаксичних одиниць, що складають текстову цілісність. Нові напрямки дослідження в руслі лінгвістики тексту, а також функціональної граматики дозволяють по-новому розглядати номінативні речення як окремий лексико-граматичний тип, текстові функції якого потребують детальнішого дослідження.

Предметом дослідження даної роботи є номінативне речення.

Об'єктом дослідження є функції номінативного речення у німецьких газетних і журнальних текстах.

Із функціональної точки зору пропонують розрізняти у німецькій мові дві групи називних (номінативних) речень: *контекстно-називні* і *ситуативно-називні* речення (В.Г.Адмоні). На матеріалі німецької мови Л.В.Шишкова виділяє наступні види: *речення існування* (Existenzialsätze), *називні* (Benennungssätze) та *оцінні* речення (Wertungssätze)[4, 154].

У німецькій мові зустрічаються висловлювання без дієслова, які справляють враження повноти, закінченості. Ці бездієслівні варіанти в деякій мірі граматиалізовані. Крім того, ці висловлювання не обмежуються лише розмовним мовленням, а навпаки, зустрічаються у суто письмових текстах, у текстах ЗМІ.

Номінальні структури мають такі закономірності:

- 1) вони є повними, закінченими і можуть розглядатися як самостійний елемент тексту;
- 2) за ядро мають іменник або прикметник;
- 3) виражають регулярні семантико-синтаксичні зв'язки.

Бездієслівні речення розглядаються традиційно як ознака усного мовлення. У розповідях короткі речення надають тексту жвавості, яскравості, особливо у прямій мові. Номінальні фрази зображають предмет розмови коротко та наочно, тому їх часто вживають у назвах, планах як альтернативні варіанти для вдалого формулювання.

Порівняємо: повне речення: *Der Autor belegt seine Behauptung am Beispiel des Wortes „Brot“*. Номінальна фраза у вигляді скороченого речення: *Beleg: Das Wort „Brot“*.

Або: *Sprache kann man als eine Waffe benutzen, um jemanden zu verletzen. Sprache als verletzende Waffe*.

Записки у щоденнику складаються із коротких та скорочених речень: *Wieder nicht geschlafen. Ein heller Morgen*.

Одночленні речення характерні також для програм телебачення:

- (1) *Fortsetzung folgt! Jetzt jeden Samstag 20.15 Uhr: Adriano Celentano. Seine besten Komödien. Fernsehen mit Happy End.*
- (2) *23.05 – 24.00 Uhr: XXP aktuell – das Magazin zum Thema „ Der Kampf gegen die italienische Mafia“*

Отже, речення подібного типу зустрічаються і в писемному мовленні: у романах, театральних п'єсах, поезії, де у центрі стоїть суб'єктивність автора.

Одночленні речення поділяються на одночленні іменникові речення, одночленні дієслівні речення, одночленні прислівникові речення, речення із частками, та речення-вигуки. Стилiстична цiннiсть номiнaтивних речень (Nominalsätze) дуже різноманітна, вони відображають ситуативні картини та справляють візуальне вираження. Водночас вони є засобами концентрації. Саме через це імпресіоністи використовують їх дуже часто, але їх можна зустріти і у творах різних літературних жанрів: *Korridore, Laboratorien, ein kleiner Raum, nur schwach beleuchtet*. Такі речення називають реченнями існування (Existenzialsätze). Вони є типовими для сценічних ремарок у театральній п'єсі або в сценарії: *Sandras Wohnung. Innen. Nachmittag. Eine sehr kleine Wohnung. Viele Bücher*. Речення існування, яке вживається самостійно, часто задає тему наступного висловлювання, виступаючи, зазвичай, у формі окличного речення: *Treu! Dachte Tonio Kröger. Ich will treu sein*.

Бездієслівні речення у газетних текстах характеризуються тим, що у них відсутні ознаки, які вказують на автора. Інші елементи можуть заповнити ці пропуски. У більшості випадків це лексичні елементи.

Слід розрізняти одночленні бездієслівні речення у заголовках. У заголовках точно не відомо, чи це суто бездієслівна предикація, чи це скорочення. У наступному випадку заголовок розглядається як часткова цитата із тексту, яка має нову інтерпретацію завдяки лаконічності :

„Erfreuliche Entwicklung der Einnahmesituation“

...Steinbrück umriss die „erfreuliche Entwicklung der Einnahmesituation der Kommunen“ im Jahr 2006: Die deutschen Kommunen können 28 Milliarden Euro aus der Gewerbesteuer erwarten.

Вставки різного виду і функцій розглядаються як предикація, котра тлумачить, коментує, визначає елементи тексту на паралельному текстовому рівні:

Dass die Politik die verlängerte Lebenserwartung „Alterung“ aufhalten könnte und dürfte: undenkbar. Dass die Migration steuern kann: Das ist möglich und erwünscht.

У деяких випадках привноситься додаткова інформація:

(1) Weitere zwei Milliarden muss er, Folge des Solidarpakts, für Arbeitsbeschaffung bereitstellen.

(2) Noch 50 Meter bis zum Ufer. Merkwürdig, wie sie es hier so lange aushalten konnte! 22 Jahre lang. Ohne Gefühl für Zeit, ohne einen anderen Zwang als den von Ebbe und Flut.

Предикації у постпозиції у газетних текстах є коментуючо-оцінні або уточнюючі. Якщо іменникове ядро номінальної групи не є лексемою із суб'єктивною оцінкою, то оцінна або уточнююча функція виражаються означенням, частки підсилюють суб'єктивний компонент:

Gesundheitsausgaben gelten als Kosten und damit als schlecht ein gefährlicher Irrtum, der Wachstum kostet.

Крім того бездієслівні речення можуть містити модальні прислівники, які можуть стояти безпосередньо перед (рідко після) номінальним ядром, ремою, а також відтіночні частки:

(1) Vergessen wird dabei, dass viele Frauen es sich vielleicht gar nicht leisten können, mehr Geld für ihren Ruhestand anzulegen. Schließlich liegt ihr Einkommen im Schnitt noch ein Fünftel unter dem der Männer.

***Eigentlich schade.** Denn Frauen sind oft nicht nur innerhalb der Familie die Finanzminister.*

- (2) *Mit feinsten Zucker von Südzucker entstehen amerikanische Muffins der unbegrenzten Möglichkeiten. **Locker und leicht.** Ob mit Blaubeeren, Kirschen, Stachelbeeren oder Himbeeren oder, oder, oder.*

Одночленні бездієслівні речення із предикативною функцією служать для оцінки, назви або уточнення. Це так звані „суб’єктивні прикметники” і передусім невизначені номінальні групи, які беруть на себе функцію „рематичного ядра” (des rhematischen Kerns). Часто вони містять аспектуальні вказівки (z.B. *permanent*), оцінку (z.B. *sehr gefährlich*), вказівки на фактичність (z.B. *faktisch, eigentlich*). Це короткі елементи, які виражають ставлення автора.

Поряд із чисто прикметниковими бездієслівними реченнями зустрічаються називні речення. Обидва типи речень можуть містити аспектуальні, фокусуючі елементи:

***Grandios:** Genügend Geld vorausgesetzt, lassen sich einmal investierte Talentpunkte bei einem NPC-Seher wieder zurückkaufen und umverteilen.*

Поряд із оцінною функцією бездієслівні речення мають у препозиції ще структуруючу, ввідну функцію. Перестановка слів абсолютно можлива, але у більшості випадків змінюється відношення до контекстуальних елементів, зв’язки стають неможливими, позитивні оцінки перетворюються у іронічний коментар:

(1) *Genügend Geld vorausgesetzt, lassen sich einmal investierte Talentpunkte bei einem NPC-Seher wieder zurückkaufen und umverteilen. **Grandios.***

(2) *Der Koffer ist weg **für viele Urlauber sicher keine nette Erinnerung an die Ferien.** Der Ratgeber zeigt, wie Sie Gepäck, das verloren geht, unter Umständen zurückbekommen können.*

(3) *Mein Mann trägt ausschließlich Grautöne. Sein Argument: „Weißt du, Grau steigert deine Farben, wenn ich neben dir herlaufe“. **Spitze, nicht?***

Отже, у німецькій мові зустрічаються висловлювання без дієслова, які справляють враження повноти, закінченості думки. Ці бездієслівні варіанти не обмежуються лише розмовним мовленням, але й зустрічаються у письмових

текстах, у газетних і журнальних статтях. Ознакою бездієслівних речень у газетних текстах є те, що вони не вказують на автора, а тлумачать, коментують текст, привносять додаткову інформацію, уточнюють її. Нові напрямки дослідження в руслі лінгвістики тексту, а також функціональної граматики дозволяють по-новому розглядати номінативні речення як окремий лексико-граматичний тип, текстові функції якого потребують детальнішого дослідження.

Література

1. Бондарко А.В. Теория функциональной грамматики: Локативность. Бытийность. Посессивность. Обусловленность / Отв. ред. А.В. Бондарко. – СПб.:1996.–243с.
2. Кораблёва Л.Г. Бытийные предложения в современном немецком языке: Автореф. дисс. док. филол. наук. – Л., 1972. –32с.
3. Никифорова С.А. Номинативное предложение как компонент структуры текстового целого (на материале немецкоязычной прозы и поэзии): Автореф. дисс. канд. филолог. наук. – СПб., 2006. –34с.
4. Шишкова Л.В. К семантико-грамматической и функциональной характеристике номинативных предложений в немецком языке // Коммуникативно и структурно обусловленные модификации единиц языка: Межвуз. сб. научн. тр. – Л.: ЛГПИ, 1986. – С. 154-164
5. Allgemeine Zeitung Mainz, 18.9.06
6. Bayerische Staatszeitung, 26.1.07
7. Der Spiegel, 22.3.93
8. Die Welt, 12.8.06, 23.10.03